

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ГРЕБЕНЮК М. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України, керівник
(Міжвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою
злочинністю при Раді національної
безпеки і оборони України)

ЛУК'ЯНЧУК Р. В.,

кандидат наук з державного управління,
старший науковий співробітник
(Міжвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою
злочинністю при Раді національної
безпеки і оборони України)

УДК 354.21(0-8)

**ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТ**

У статті автори розглядають наявні варіативні моделі здійснення правового регулювання обігу криптовалют у країнах Латинської Америки та Карибського басейну. Визначено особливості та недоліки використання криптовалюту bitcoin у цьому регіоні. Авторами констатовано, що в латиноамериканських країнах спостерігається загальнопоширена тенденція використання цифрових грошей як звичайного засобу захисту заощаджень в умовах невизначеної фінансово-економічної політики та постійної нестабільності курсу національної валюти. Для країн цього регіону bitcoin є інструментом хеджування валютних ризиків, механізмом запобігання інфляції та нестабільній внутрішньополітичній ситуації.

Ключові слова: криптовалюта, bitcoin, майнінг, правове регулювання, цифрова (віртуальна) валюта, електронні платежі, національна валюта, валютні фінансові ринки.

В статье авторы рассматривают имеющиеся вариативные модели осуществления правового регулирования оборота криптовалют в странах Латинской Америки и Карибского бассейна. Определены особенности и недостатки использования криптовалюту bitcoin в данном регионе. Автор констатирует, что в латиноамериканских странах наблюдается распространенная тенденция использования цифровых денег как обычного средства защиты сбережений в условиях неопределенной финансово-экономической политики и постоянной нестабильности курса национальной валюты. Для стран этого региона bitcoin является инструментом хеджирования валютных рисков, механизмом предотвращения инфляции и нестабильной внутривнутриполитической ситуации.

Ключевые слова: криптовалюта, bitcoin, майнинг, правовое регулирование, цифровая (виртуальная) валюта, электронные платежи, национальная валюта, валютные финансовые рынки.

In the article the authors examines the existing vibrational implementation models of legal regulation of the cryptographic turnover in the countries of Latin America and the Caribbean. The features and drawbacks of the use of bitcoin cryptography in this region are found. The author states that in the Latin American countries there is a common tendency of using digital money as a standard means of saving savings under uncertain financial and economic policies and constant instability of the national currency. For the countries of this region, bitcoin is an instrument for hedging currency risks, a mechanism for preventing inflation and an unstable internal political situation.

Key words: *cryptocurrency, bitcoin, landing, legal regulation, digital (virtual) currency, electronic payments, national currency, currency financial markets.*

Вступ. За останні роки виникло чимало видів криптовалют та блокчейн-компаній, які відкривають колосальні можливості доступу до міжнародного фінансового ринку. Попит на основні цифрові валюти неухильно зростає, у зв'язку з чим у світі спостерігається неабияка активність динамічного поширення криптовалют: розробляються нові її види, збільшується кількість онлайн-бірж купівлі-продажу криптовалют, відбувається усвідомлення світовою спільнотою переваг та вигод від використання криптовалют порівняно із цінними паперами, зокрема акціями та фіатними грошима. На цьому фоні політична нестабільність, постійна інфляція, загальне зниження цін на нафту та нафтопродукти в державах Латинської Америки створили ситуацію, за якої спостерігається економічний колапс, що потенційно провокує масштабну економічну кризу всієї фінансової системи, передусім, у таких державах, як Венесуела, Аргентина та Бразилія [1]. З огляду на це у країнах Латинської Америки саме поширення та використання криптовалют стали запорукою підтримання певної стабільності, виступили суттєвою гарантією запобігання інфляції та ефективним механізмом збереження накопичень, вирішення складних фінансово-економічних питань.

Потрібно зазначити, що використання криптовалют, передусім, модернізує та полегшує здійснення операцій у платіжній системі, проте поширення та застосування цих цифрових валют, крім потенційних вигод, зумовлюють також виникнення певних ризиків у сферах безпеки, захисту прав споживачів та запобігання вчиненню фінансових злочинів. Саме тому питання легітимізації обігу криптовалют, функціонування криптобірж, укладання старт-контрактів перебувають у фокусі прискіпливої уваги як політиків цих країн, так і правоохоронних та податкових органів з метою вироблення єдиної узгодженої позиції щодо характеристик та ознак криптовалют, умов їх оподаткування.

Загалом, загальну проблематику обігу криптовалют досліджували у своїх наукових працях такі фахівці-економісти, як: О. Галицький, Є. Галушка, О. Григорєвська, А. Колдовський, О. Мороз, Е. Молчанова, А. Полчанова, Ю. Солодковський, К. Чернега тощо. В юридичній науці правовий режим криптовалют вивчали: С. Верланов, А. Гаркуша, І. Доронін, Л. Нікітіна, А. Проценко тощо. Проте в сучасній науковій літературі немає опублікованих наукових монографічних досліджень, присвячених дослідженню особливостей правового регулювання обігу криптовалют у країнах Латинської Америки та Карибського басейну, що зумовлює актуальність подальших наукових пошуків та розробок у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей латиноамериканської моделі правового регулювання обігу криптовалют, визначення правової природи криптовалют у законодавстві деяких держав Латинської Америки.

Результати дослідження. Безсумнісним лідером серед усіх можливих криптографічних грошей є саме криптовалюта bitcoin. Ураховуючи той факт, що вартість основних цифрових валют постійно зростає, bitcoin здобув прихильність серед заможних мешканців Латинської Америки, ставши альтернативою національним грошовим одиницям, які схильні до гіперінфляції та не можуть конкурувати із загрозами фінансово-економічного характеру. При цьому важливим та актуальним питанням, незалежно від географії та регіонального

місцезнаходження тієї чи іншої країни на нашій планеті, залишається визначення національного правового режиму криптовалют, оскільки від політичного курсу держави та її лояльності безпосередньо залежать умови та порядок обігу криптовалют, їх легітимізація та проведення операцій з ними.

Як переконливо доводить досвід латиноамериканських країн, стрімке падіння курсу національної валюти призводить до виснаження фінансової системи та масштабного зменшення фінансових ресурсів, які є єдиним джерелом погашення державних зобов'язань та запорукою стабільного економічного існування.

Отже, тривалі фінансові кризи в Латинській Америці спричинили необхідність запровадження обмежень на купівлю іноземної валюти, замороження банками та фінансовими установами рахунків громадян і юридичних осіб, примусову конвертацію заощаджених населенням доларів США в національні валюти, які постійно знецінюються. Така некоректна державна фінансово-економічна політика призводить до посилення недовіри місцевого населення до національної валюти та підриває стабільність банківського сектору у вказаних державах.

Однак існують недоліки використання bitcoin, зокрема: багато людей не довіряють іміджу bitcoin, вважають його незахищеним та занадто волатильним. Хоча такі аргументи є досить умовними, оскільки засновані на традиційній валюті фінансові ринки практично повністю є комп'ютеризованими [2, с. 37].

Невипадково у країнах Латинської Америки спостерігається загальнопоширена тенденція використання цифрових грошей в якості звичайного засобу захисту заощаджень в умовах невизначеної фінансово-економічної політики та постійної нестабільності курсу національних валют. Отже, bitcoin зарекомендував себе як надійний інструмент хеджування валютних ризиків, механізм запобігання інфляції та нестабільній внутрішньополітичній ситуації.

У свою чергу, ведення торговельних операцій із криптовалютами також надає можливість уникати контролю за рухом капіталу з боку державних та правоохоронних органів, що посилює акценти сприйняття криптовалют як інвесторами, так і пересічними громадянами, а ведення криптовалютного бізнесу вважається перспективним. Проте така ситуація не є типовою абсолютно для всіх країн Латинської Америки. Зокрема, в таких державах, як Еквадор і Болівія, криптовалюти заборонені законодавчо.

Так, з 2014 року в Еквадорі діє закон, відповідно до положень якого будь-які криптовалютні біржі та їх діяльність категорично заборонені. У цій країні здійснюється емісія електронної валюти під назвою Dinero Electronico, яка є національною валютою та за курсом прирівнюється до американського долара. Оскільки в Еквадорі остаточно не визначений алгоритм покарання за майнінг криптовалют, незважаючи на діючі заборони, bitcoin вільно продається і купується за допомогою платформи PayPal та онлайн-систем, використовується певними компаніями як платіжний засіб [3].

Болівія – перша країна латиноамериканського регіону, уряд якої у 2014 році заборонив обіг криптовалют та загалом діяльність криптовалютних бірж, визнавши їх фінансовими пірамідами. Така заборона призвела до переслідування та ув'язнення понад 60-и осіб, які висловлювалися на підтримку економічного обґрунтування поширення криптовалют. У цій країні діє доктрина, згідно з якою поширення криптовалют призводить до обманювання жителів країни, дозволяє реалізувати шахрайські схеми незаконного виманювання накопичень пересічних громадян. Подібної позиції в питанні обігу криптовалют дотримується також Колумбія. Так, в оприлюдненій у квітні 2014 року Центральним банком цієї країни заяві щодо тлумачення цифрових валют акцентовано, що криптовалюта не визнається валютою та не є законним платіжним засобом [4].

Офіційне повідомлення про загрози, пов'язані з використанням цифрових грошей, ще в лютому 2014 року зробив і Центральний банк Бразилії. Того ж року з метою оподаткування криптовалютних транзакцій Федеральна податкова служба Бразилії визнала цифрові гроші в якості фінансового активу. Починаючи з 2015 року, бразильське законодавство у сфері

регулювання обігу віртуальних валют стає більш жорстким. У жовтні 2017 року Центробанк Бразилії знов опублікував свою позицію щодо криптовалют, в якій визначено, що bitcoin – це фінансовий актив без забезпечення. У результаті тривалих дискусій з приводу економічної та юридичної складової інвестиційних інструментів цифрових валют у грудні 2017 року нижня палата Національного конгресу Бразилії розробила проект закону про повну заборону цифрових валют, визначивши, що їх використання має ознаки фінансових пірамід, а майнінг буде прирівнюватися до фінансових злочинів [5]. Оскільки механізмів здійснення контролю за фінансовими потоками та учасниками правочинів із криптовалютами не існує, Верховний електоральний суд Бразилії заборонив використання криптовалют у виборчій кампанії 2018 року.

Абсолютно протилежна ситуація навколо bitcoin спостерігається в таких країнах, як Мексика, Аргентина та Венесуела. Наприкінці 2017 року з метою запровадження правового регулювання використання криптовалют на власному фінансовому ринку Мексика підготувала власний законопроект, присвячений цій тематиці. Очікується, що схвалення цього проекту сприятиме недопущенню використання криптовалют з метою фінансування терористичної діяльності, а також запобіганню можливостям легалізації тіньових доходів завдяки використанню bitcoin. З набуттям чинності законом про криптовалюту в Мексиці ця країна ввійде до переліку держав, які регулюють ринок криптовалют, залишаючись при цьому найбільш розвинутою країною Латинської Америки у сфері впровадження фінансових технологій. У підготовленому законопроекті наголошується на актуальності надання Центральному банку цієї країни додаткових повноважень, зокрема контрольних функцій за операціями з криптовалютами. Законопроект також має регулювати широкий спектр фінансових технологій і діяльність компаній, які використовують bitcoin та інші криптовалюти. З огляду на це можна констатувати, що підхід Мексики до регулювання криптовалют є досить лояльним порівняно з іншими державами регіону.

Згідно з позицією експертної спільноти, Аргентина визнана прогресивною в цифровому форматі країною з найбільшою аудиторією користувачів bitcoin на душу населення у світі. Використання bitcoin в Аргентині дає змогу клієнтам обійти суворі урядові обмеження на отримання грошей із-за кордону та є досить поширеним, тому що існує реальна потреба у bitcoin як альтернативи традиційній грошовій одиниці. Ця країна впевнено очолює рейтинг «Bitcoin Market Potential Index», завдяки якому здійснюється оцінка вірогідності впровадження криптовалют у те чи інше суспільство. Разом із тим, відповідно до законодавства Аргентини криптовалюта не є національною валютою, проте її можна одночасно розглядати і як грошові кошти, і як товар. З 2016 року в Аргентині навіть за послуги таксі можна розрахуватися за допомогою bitcoin. У сучасних умовах Аргентина – лідер серед латиноамериканських країн у криптопросторі, а bitcoin стає в цій країні масовим явищем, у зв'язку з чим у 2017 році було додатково встановлено 200 Bitcoin-банкоматів.

Падіння цін на нафту призвело до зтяжної фінансово-економічної кризи у Венесуелі, саме тому президент цієї країни Ніколас Мадуро оголосив про розробку та впровадження у 2018 році національної криптовалюти «El Petro», яка, на його думку, може забезпечуватися природними ресурсами, золотом, нафтою, корисними копалинами, алмазами. За прогнозами Президента Венесуели, криптовалюта «El Petro» має сприяти економічному зростанню країни та стати ефективним ресурсом для боротьби зі спекулятивним доларом США в умовах тривало діючих політичних санкцій. Проте Парламент Венесуели поставився критично до позиції президента, зазначивши, що впровадження цифрової валюти в цій країні є незаконним, порушує Конституцію та являє собою схему форвардного продажу венесуельської нафти. На сьогодні влада Венесуели жорстко карає діяльність майнерів криптовалют, звинувачуючи їх в інтернет-шахрайстві та крадіжках електроенергії [6].

Слід також вказати, що в 2017 році розпочав свою діяльність криптовалютний інвестиційний фонд «Crypto Asset Fund», який територіально розміщений поза юрисдикцій країн Латинської Америки та завдяки функціонуванню якого заможні родини з Латинської Америки одержали новий спосіб інвестування: цей інвестиційний фонд має акумулювати

50 млн доларів США з метою вкладення їх у придбання віртуальних валют для компаній, що займаються управлінням сімейним капіталом. Crypto Asset Fund надає у розпорядження інвесторів із країн з нестабільною економікою принципово інший механізм хеджування інвестиційних вкладень та сприяє широкій аудиторії його учасників здійснювати легальні й безпечні способи збереження власних активів. Отже, переважну більшість клієнтів цього фонду складають сімейні офіси із країн Латинської Америки та Карибського басейну.

Висновки. На сьогодні рівень проникнення bitcoin у країнах Латинської Америки, в першу чергу, залежить від політичного курсу тієї чи іншої країни та економічного розвитку країни. При цьому спостерігається чітка закономірність: низький рівень економічного розвитку держави зумовлює швидкі темпи поширення криптовалют, зокрема bitcoin. Для країн Латинської Америки криптовалюта є та залишається потужним інвестиційним активом, а її використання – це можливість підвищити рівень життя та добробуту населення, а також безпечний спосіб збереження заощаджень від шаленої інфляції. Типовою формою використання криптовалют у Латинській Америці є здійснення грошових переказів, у зв'язку з чим відбувається збільшення обсягів цифрових активів за рахунок компаній, які організовують відповідні перекази за невелику комісію.

Загалом можна констатувати, що популярність криптовалют у Латинській Америці досить значна, що пов'язано з формуванням відповідної місцевої субкультури цифрових валют на фоні втрати довіри та інтересу до національних фіатних грошей. Торгівля криптовалютами також передбачає можливість обійти жорсткі заходи контролю за надходженням інвестиційного капіталу.

Таким чином, можна підсумувати, що легітимізація криптовалют урядами прогресивних латиноамериканських держав пояснюється відсутністю в національних органів фінансового нагляду можливостей відслідковувати та контролювати створення й обіг криптовалют. Тому саме легалізація криптовалют на законодавчому рівні є вірогідною альтернативою ситуативного вирішення всіх нюансів обігу криптовалют: майнери одержують правове поле своєї діяльності, а держава – шанс поступового запровадження національного контролю за обігом цифрової валюти та її використанням. Отже, на сьогодні в переважній більшості країн Латинської Америки криптовалюта поступово легалізується, проте аналіз нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу, засвідчує, що використання bitcoin має свої особливості. Так зокрема, не допускається використання криптовалюти в банківській сфері, а порядок та умови її обігу чітко не визначаються, що вимагає вдосконалення відповідних правових засад у форматі підготовки уповноваженими органами (фінансовими регуляторами) держав відповідних методичних рекомендацій або роз'яснень.

Список використаних джерел:

1. Why Latin American economies are turning to bitcoin. URL: <https://techcrunch.com/2016/03/16/why-latin-american-economies-are-turning-to-bitcoin>
2. Винья Пол. Эпоха криптовалют. Как биткоин и блокчейн меняют мировой экономический порядок (перевод с англ. Э. Кондуковой) М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017. 432 с.
3. Ecuador Reveals National Digital Currency Plans Following Bitcoin Ban. 01.09.2014. URL: <http://www.ibtimes.co.uk/ecuador-reveals-national-digital-currency-plans-following-bitcoin-ban-1463397>
4. Central Bank of Colombia Says Bitcoin is Not a Currency. CoinDesk. 01.04.2014. URL: <https://www.coindesk.com/central-bank-colombia-says-bitcoin-currency>
5. Центробанк Бразилии признал биткоин финансовой пирамидой. URL: <https://hightech.fm/2017/10/19/brazil-central-bank>
6. Нефтяная криптовалюта Petro объявлена незаконной в Венесуэле. URL: https://altcoin.info/news/neftjanaja_kriptovaljuta_petro_objavlena_nezakonnoj_v_venesuele-1853.html

